

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на доц. д-р Албена Вачева

„Жените писателки в българската литература през първата половина на XX век: идеологии на публичността и стратегии на писането”

Научна област – 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.1. Филологии

За придобиване на научната степен „доктор на филологическите науки”

Югозападен университет „Неофит Рилски”, Филологически факултет,

Катедра по литература

I. Данни за дисертанта

Доц. д-р Албена Вачева е завършила специалност „Българска филология” в СУ „Св. Климент Охридски” през 1986 г. Преподавателския си стаж в ЮЗУ „Неофит Рилски” започва през 1993 г. Защитила е научната и образователна степен „доктор” през 1996 г. пред СНСЛ при ВАК с дисертация на тема: „Особености на драматичното самосъзнание и структура на лирическия изказ в съвременната българска поезия на 70-те и 80-те години”. Доцент е от 2004 г. Интересите ѝ са в областта на новата и на съвременната българска литература. Историята на българската литература е и основната дисциплина, преподавана от нея в различни университетски формати в ЮЗУ „Неофит Рилски” и в чуждестранни университети.

II. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертацията се състои от пет глави, уводна и заключителна част, списък с използваната и цитираната литература и опис на архивните материали. Общият обем на работата е 429 страници. Авторефератът е в обем от 63 страници и дава подробна и точна представа за структурата, идеите и приносите в дисертационния труд, както и за използваната методология. Авторефератът коректно посочва целия набор от литературни текстове,

литературноисторически и литературнокритически метатекстове, използвани и коментирани в дисертацията.

III. Научни приноси

Смисълът и задачите на дисертационния текст много точно са формулирани в заключението му: „...литературноисторически опит за разбиране на едно налагащо се отсъствие”. Тук бих коригирал само формата на причастието – от логиката на изследването следва, че то е по-скоро „налагано”. Така че, логично, Албена Вачева реконструира присъствието на жените писателки в първата половина на XX век (по-конкретно докъм 40-те години). Подходът към проблематиката е класически и продуктивен: реконструиране на социокултурни контексти, в които е поставен проблемът за рецепцията на писаното от жени; коректно и, струва ми се, доста пълно изброяване на институции и периодични издания, имащи отношение към това писане (втората глава на дисертацията много точно е озаглавена: „Женската литература: полета и рецепция”; систематизиране и интерпретиране на множество (над 50) различни по жанр произведения, писани от жени. Като краен резултат се е получила обемна в буквалния смисъл на думата и убедителна картина на творчеството, от една страна, и на присъствието в социокултурното пространство на жените писателки през първата половина на XX век. Убедителна я прави детайлното познаване не само на множество текстове, писани от жени, голямата част от които не просто не са в канона на българската литература, ами и са непознати дори за специализирани читатели. Убедителна я прави също така коментирането на полетата на изява на литературата, писана от жени: периодичния печат, институцията „Клуб на българските писателки”, литературния салон.

Текстът на дисертацията добре съчетава метатекстове от времето между двете световни войни, коментиращи литературата, писана от жени, с теоретични постановки на съвременното литературознание, и то не само във феминистичните му проявления. И ако началният подтик е

малко емоционален: защо литературата, писана от жени, я няма в българския литературен канон, то реализацията като цяло е успяла да избяга от емоцията и да очертае полетата – жанрови, тематични, донякъде стилови, а също така и рецепционни – на съществуване на тази литература. В този смисъл текстът на Албена Вачева много добре се вписва, в това, което наистина е интересно – не толкова историята или историографията на литературата, колкото (с всичките рискове на прекалено общата номинация) на антропологията на литературата. Защото литературноисторическият канон е нещо много условно и поради това много нерелевантно – можеш да наложиш някого за класик за тясна гилдийна или училищна употреба, но е трудно да убедиш уважаемия читател, че Георги Райчев, например е по писател от Фани Попова-Мутафова. Албена Вачева поставя въпроса за литературата, писана от жени, в контекста на модернизационните процеси в българското общество; всъщност тя пряко извежда генезиса ѝ от тях. В този смисъл не е чак толкова интересно коя е Първата: Екатерина Ненчева или Дора Габе (а защо не и хронологически първата – Елена Мутева – ако приемем града явление Одеса като силен модернизиращ фактор). Интересно е, и това е много пунктуално проследено в текста на дисертацията, как модернизационните процеси катализират и профилират литературата, писана от жени – историческата белетристика на Фани Попова – Мутафова, поезията на Багряна, Бленика, Мария Грубешлиева, прозата на Ана Карима, Санда Йовчева, Ана Каменова, Яна Язова. Албена Вачева е намерила и организиращите ядра, които да направят текста ѝ своеобразна история на българската литература, писана от жени, а не речник на тази литература. Ядрата са изведени като подглави: периодичния печат, Клубът, жената святата и вечната и т.н. Избягването на биографичния подход е очертало проблемните полета в тематиката, рецепцията, жанровия облик на литературата, писана от жени. Албена Вачева на няколко места прави уговорка, че не цели да създаде паралелна история

на българската литература – това би било по същество безсмислено и сегрегиращо усилие. Смисленото усилие, плод на което е текстът на дисертацията, е да се уплътни съществуващият литературноисторически метанаратив.

В последната глава имплицитно се очертават специфики на писаното от жени, главно на тематична основа – жените прозаички пишат основно за града и за съвремието (с изключение на Фани Мутафова и частично Яна Язова). Определение, което струва ми се, е хубаво да бъде уговорено и уплътнено, е „българският феминизъм” – за читатели лаици в тази област (към които причислявам и себе си) това би открило допълнителни нюанси и в поетиката, и в прагматиката на литературата, писана от жени.

IV. Заключение

Крайното впечатление от дисертацията на Албена Вачева е много добро. Проучен и изследван е огромен масив от литературни и нелитературни текстове, намерени са ядрата, които да го организират, предложени са убедителни интерпретации. Списъкът с публикации по темата на дисертацията, както и посочените цитирания, показват убедителната ѝ апробация. Ако Голямата дисертация следва да покаже изследователска зрелост, широк обхват на знания, компетентности и ерудиция, то текстът на Албена Вачева напълно постига това. Това ми дава основание убедено да предложа степента «доктор на филологическите науки» да бъде присъдена на доц. д-р Албена Вачева.

Благоевград,

20 юни 2013 г.

(доц. д-р Силиян Стоянов)